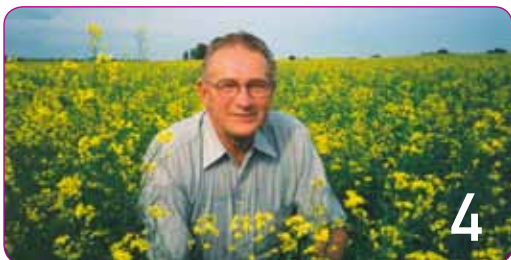

Innhold

Eieformer

Tema: Eieformer	22
Eiendomsrettens elementer og deres sosiale betydning	22
Juridiske aspekter av eieformer i næringsvirksomhet	24
Nye eieformer som bygger på nye verdier i landbruket	26
Andelslandbruk på Ommang	29
Stiftelsen Fokhol Gård 20 år	30
Storkollektiv i bevegelse	32
Aktuelle bøker	35
Kommentar: Hvem eier gjelden	38

Fremtidens eieformer

Av Henrik Platz

Vi trenger et innovativt, bærekraftig og fremtidsrettet landbruk og næringsliv, som kan tenke nytt og være med på å løse både de nære og de globale utfordringene. Landbruket og næringslivet har som oppgave å sørge for at vi får dekket behovene våre for mat, klær, bolig, transport og mye mer, på en måte som tar hensyn til både våre egne og helhetens behov. Hvilke fremtidige eieformer i landbruket og i næringslivet som favner om denne prosessen på beste vis, er det store spørsmålet.

I landbruket skjer strukturendringer i rask fart og jordprisene presser landbruket mot stadig større bedrifter. Eierskifte blir vanskelig å få til på rimelige vilkår for unge, håpefulle jordbrukere. Samtidig har det økologiske og biodynamiske landbruket en særlig utfordring: Vil dyrkningsformen bli beholdt og utviklet videre av de nye

eierne, og hva kan gjøres for å sikre dette?

Utfordringen i næringslivet er å ha fri råderett over virksomheten og dens produksjonsmidler, slik at det er mulig å ta egne initiativ og slik at individenes evner kan utfolde seg. Samtidig skal produksjonsmidlene forvaltes, slik at det tas hensyn til fellesskapets og samfunnets interesser. For eksempel slik at det unngås at sunne virksomheter kan tømmes for verdier av eierne, om de på et tidspunkt vil trekke seg ut av bedriften.

I dette nummeret av Pengevirke tar vi for oss eierskaps grunnbegreper, de juridiske mulighetene, eksempler på nytenkende landbruk og virksomheter samt skyggisidene ved patenter på det levende. Endelig presenterer vi et sammendrag av årsrapporten 2009 for Cultura.

I Merkur sker utlån på baggrund af såvel økonomiske som etiske, sociale og miljømæssige vurderinger. Ved at finansiere projekter ud fra disse kriterier ønsker Merkur at påvirke samfundsudviklingen i en bæredygtig retning. Mange af Merkurs låneprojekter har inspireret andre og givet impulser til videre udvikling. Merkur ønsker således med sit virke at række udover den umiddelbare finansiering og virkeliggørelse af konkrete initiativer. Omkring 15.000 privatkunder, virksomheder, foreninger og institutioner har på dette grundlag valgt at benytte Merkur som deres pengeinstitut. I kraft af udlånspolitikken får Merkurs indlånere yderligere mulighed for at øremærke opsparingen til særlige formål, f.eks til økologisk eller biodynamisk jordbrug, økologisk byggeri, vedvarende energi, bæredygtig produktion og handel, økosamfund og bofællesskaber, frie skoler og børnehaver, institutioner for social omsorg, kunst og kulturel virksomhed. Merkur har i øjeblikket en balance på ca. 1,4 mia. kr. Af det samlede udlån udgør de almennyttige, samfundsgavnligt projekter hovedparten. De øvrige udlån er til private – fortrinsvis til boligformål.

Merkur har afdelinger i Aalborg, Århus, Odense og København.

Merkur, Vesterbrogade 40, DK-1620 København V,
Tlf. +45 70 27 27 06,
merkurbank@merkurbank.dk, www.merkurbank.dk

CULTURA BANK

Cultura Bank driver sin virksomhet etter prinsippene for 'social banking'. Det innebærer for det første at utlånsformålene vurderes etter etiske kriterier, og for det andre transparens – det vil si at innskyterne får vite hva pengene lånes ut til. Cultura Bank arbeider for at etikk og moral skal innarbeides i det økonomiske liv gjennom et nytt syn på penger, økonomi og lønnsomhet, hvor man ikke ensidig fokuserer på egennytte.

Cultura finansierer blant annet prosjekter som kan forbedre økosystemene, skape renere luftmiljø, gi verdige sosiale forhold, dekke behov for omsorg og gi barn og ungdom bedre oppvekstvilkår. Spesielt kan også nevnes samarbeidet med det europeiske garantifondet (EIF), om en garantiordning for etablerere og småbedrifter. Cultura samarbeider med lignende bankinitiativer i andre land og med organisasjoner som WWF og Redd Barna, Norge.

Cultura har en balanse på ca. 400 mill. Nok. Det er 16 medarbeidere på kontoret i Oslo. Banken har kunder over hele landet.

Cultura Sparebank, Postboks 6800, St. Olavs plass,
N-0130 Oslo, Tlf. +47 22 99 51 99,
cultura@cultura.no, www.cultura.no

Eiendomsrettens elementer og deres sosiale betydning

Mange mennesker må utvikle nye evner om kapitalen skal flyte dit hvor den gjør mest nytte for helheten. Forandring må til for at vi skal bevege oss mot en allmenntilgjengelig kapitalisme

Av Morten Gunge, styreformann i Merkur

Artikkelen er en bearbejdet utgave av en introduksjon ved Merkurs seminar om 'Eieformer i næringsvirksomheter', som ble arrangert 19. oktober 2009. På seminaret ble det behandlet både ulike juridiske eieformer og erfaringene fra en rekke eksisterende virksomheter.

I Merkur ønsker vi å bidra til at den enkelte ut fra sin innsikt på verdig vis kan bidra til å dekke andres behov. Idealene handler om egeninnsikt, verdighet og fellesskapsorientert tilfredsstillelse av behov.

I vår praksis lever vi med disse idealene, og vi ser hvor langt vi pragmatisk kan nå i hvert enkelt forhold vi inngår i. Fordi forskjellige eieformer kan hemme eller støtte opp om ideelle funksjoner i bedrifter, interesserer vi oss også for hvilke eieformer som velges.

Virksomhetens prioriteringer

Hva ønsker man å oppnå med innsatsen sin? Hva skal være den grunnleggende prioriteringen? Dette er avgjørende spørsmål i enhver virksomhet.

Litt grovt skissert kan man peke på to ytterpunkter. I den ene enden ønsker man maksimal inntjening og dekker i nødvendig omfang andres behov. Det er en klassisk måte å betrakte en virksomhet på. I det andre ytterpunktet ønsker man å dekke andres behov med sine ytelser og sørger for den nødvendige inntjeningen slik at dette kan skje i fremtiden også. Den siste varianten er den samfunns- og helhetsorienterte måten å betrakte en virksomhet på.

Det er normalt også å ta hensyn til andre motiver. De vesentlige er at man ønsker en egen utvikling med passende utfordringer, at man har lyst til å inngå i et arbeidsfellesskap med kollegaer, og at man motiveres av den anerkjennelsen som deltakelse i virksomheten kan gi.

Faktisk behovsdekning

Når man ønsker å prioritere faktisk behovsdekning, er det helt avgjørende å velge en form for eierskap som betyr at ingen eier på noe tidspunkt kan gå inn og endre på denne funksjonen. Enten ved helt eller delvis å tømme virksomheten for midler eller ved å selge virksomheten.

På en annen side må man også sikre seg at de menneskene som skal være med på å oppfylle formålet kan disponere over virksomheten så fritt at det i praksis er mulig å arbeide for faktisk behovsdekning.

Hvis det lykkes å etablere en virksomhet som reelt skiller disse to elementene, hvor de aktive fritt kan disponere i det daglige, samtidig som uheldige virkninger fra et tradisjonelt eierskap er nøytralisert (verdier knyttet til avkastning og salg). Ja, da har man virkelig skapt muligheter for å kunne yte et bidrag til nødvendige samfunnsendringer.

Intern organisering av arbeidsfellesskapet kan være helt avgjørende for at man faktisk får brukt evnene sine tilfredsstillende og at man har arbeids glede i hverdagen. Men det er ikke nok å fordele og organisere arbeidet slik at medarbeiderne er fornøyde, man må også passe på at virksomhetens formål fastholdes. Også selv om mye er gjort, og mye er oppnådd ved sammen å lede og fordele arbeidet i virksomheten på en måte som også passer for medarbeiderne.

Krevende å la kapitalen flyte mot mer allmenn nytte

Å gi og få tillit til å utøve en oppgave er desto mer nødvendig når egen inntjening ikke er selve motivet bak et initiativ, men oppgaven selv. Da må det også være tillit hos kapitalinnskyterne slik at det gir en særlig mening å stille midler til disposisjon for en virksomhet som arbeider med faktisk behovsdekning.

Merkur fikk i sin tid selv muligheten til å komme godt i gang ved hjelp av investorer som var villige til å gi avkall på utbytte. Da veksten siden krevde mer egenkapital, innførte vi mulighet for oppskrivning av andelens verdi, men ut fra et stadig klart fokus på oppgavene vi ville bidra til å løse.

Det vil kreve en utvikling av nye evner hos mange mennesker før vi ser at mer kapital flyter dit hvor den potensielt kan gjøre mest nytte for helheten. I virkeligheten må vi bli i stand til å arbeide med noe vi kunne kalle for en allmenntilgjengelig kapitalisme. Det vil kreve øvelse og innlæring i å arbeide med virksomheter i nettverk, som

Merkur har arrangert seminarer om eieformer i landbruk og næringsliv for egne medarbeidere, kunder og andre interesserte. Her er kunderådgivere opptatt av programmet.

Foto: Henrik Platz

kan garantere for hverandre og om nødvendig overføre kapital til nyttige initiativer. Det er også bruk for praktiskere med erfaring, forskere og våkne politikere som kan understøtte nye initiativer med lovgivning.

Andre har historisk gjort det før oss og mange beveger seg fremover med små og litt større skritt i disse årene, hvor en del ser at den egennyttige kapitalismen ikke er i stand til på fundamentalt vis å ta nok hensyn til den gjensidige avhengigheten vi baserer oss på i det moderne næringslivet.

Det arbeides med sosialt ansvarlige virksomheter og sosialt entreprenørskap. Virksomheter som holder seg til sin misjon, noe som burde føre dem i riktig retning.

En praktisk tenker i tiden

Et tydelig og meget interessant eksempel er Muhammad Yunus' arbeid. Han skriver inspirerende i sin bok *En verden uten fattigdom* om sosiale virksomheter og kapitalismens fremtid med bakgrunn i sin praksis både fra Grameen Bank og fra møter og samarbeid med vestlige næringslivsledere.

Muhammad Yunus opererer i boken sin med to forskjellige typer av sosiale virksomheter. Den ene er virksomheter som eies av fattige, som slik selv kan løfte seg ut av fattigdommen. De små virksomhetene, oftest eid av

kvinner som har mottatt mikrolån i Grameen Bank, er eksempler på dette.

Den andre typen er virksomheter som kan være eiet av velstående enkeltpersoner, firmaer eller fond, hvor det inngår en klausul om at de ikke skal trekke flere midler ut av virksomheten enn det som er investert. De velstilte kan godt eie virksomheten og fortsette med å lede den. Men de kan ikke utnytte den til egen økonomisk vinning. Yunus beskriver hvordan et slikt nytt firma, Grameen Danone, hurtig og med begeistring kom i gang med en yoghurtproduksjon i Bangladesh.

Det er interessant at en praktiker med så bred erfaring fra store deler av verden faktisk tror på at det blir attraktivt for stadig flere ledere å yte bidragene sine på måter som dette. For dem som tenker tradisjonelt kan dette kanskje virke overraskende. Men bekreftelsen for denne typen entreprenører er altså ikke å få styrket egen økonomi, men å føle arbeids glede og stolthet ved å kunne bidra i en verden som trenger hjelp.

Praktikere, forskere og politikere må bidra

I arbeidet mot det som kalles en allmennyttig kapitalisme trenger vi erfarne praktikere, forskere og våkne politikere, som kan støtte opp om initiativer gjennom lovgivningen.

Juridiske aspekter av eieformer i næringsvirksomhet

Først når etablerere vet helt presist hva som skal være formålet og innholdet i deres nye virksomhet, kan det velges eieform. Til gjengjeld gir den nåværende lovgivningen mange muligheter. Men det er også bruk for lovgivningsmessige forbedringer som fremmer innovasjonslysten på det bærekraftige og sosiale området

Av Knud Foldschack, Advokat, www.ecolaw.dk

Det er et behov for å utfordre grensene for eieformene i næringslivet. Særlig når vi tenker på det stigende antallet gründere som ønsker å etablere alternative virksomheter med utfordrende formål innenfor både miljø- og sosialsektoren i en virkelighet hvor arbeidsløshet og økonomisk nedgang er et reelt trusselbilde. Men samtidig er det også viktig å være oppmerksom på at det med lovgivningen vi har nå finnes gode muligheter for å etablere alternative virksomheter.

Vide rammer i dagens lover

Å etablere en virksomhet og velge eieform er som å kjøpe inn og forberede en veltilberedt middag. Før man går i gang med det juridiske må det først avklares hva man ønsker med virksomheten. Videre skal ønskene til virksomheten ses opp mot den gjeldende lovgivningen. Endelig skal den valgte etablerings- og driftsformen forelegges samarbeidspartnerne – for eksempel banken, kundene, kredittforeningen og de offentlige myndighetene.

Før etableringen skal igangsetterne avklare

- » Hvem skal eie virksomheten?
- » Hva skal virksomheten produsere?
- » Hvem bidrar med etableringskapital og på hvilke vilkår (forrentning, avkastning)?
- » Hvem skal hefte for driften og dermed et evt. underskudd?
- » Hvordan skal et evt. overskudd disponeres?
- » Hvem skal lede den daglige driften?
- » Skal en større eller mindre gruppe mennesker, som er valgt ut fra bestemte prinsipper, kunne omstrukturere driften helt eller delvis?
- » Hvordan påvirker skattereglene muligheten for oppstart, drift og anvendelse av overskudd?
- » Hvordan påvirker skattereglene et eventuelt opphør av driften?

Det finnes lovgivningsmessige vide rammer for å imøtekomme ønskene til den riktige eierstrukturen, - enkeltmannsforetak, interessentskap*, anpartsselskap*, aksjeselskap, næringsdrivende fond, selveiende institusjon, forening, andelslag eller kommandittselskap. Spesielt kommandittselskapet er en spennende eieform med store muligheter for å imøtekomme ønskene til den daglige ledelsen og eventuelle medinvestorer som ønsker å spille en mer tilbaketrukket rolle. Dessverre har kommandittselskapet lidd under uheldig omdømme, bl.a. på grunn av tidligere spekulasjon i rederier etablert med formål å oppnå skattefradrag, og der hvor selskaper ble tømt for verdier av spekulanter.

Den endelige kontrakten

Når etablereren har valgt eieform, skal 'spillereglene' avtales nærmere i kontraktsform. Enten i en interessentskapskontrakt, i vedtekter og overenskomster for selskapet/foreningen eller i vedtektene for fondet eller den selveiende institusjonen. Heretter avtales det nærmere om driftsrammer, intern heftelse, fordeling av overskudd, beslutningsmyndighet, overdragelse av andeler, regnskapsavleggelse, valg av beslutende enhet, opphør m.m.

Avtalegrunnlaget i vedtekter og liknende kan naturligvis ikke stride mot lovgrunnlaget for den valgte eieformen. Man kan for eksempel ikke redusere kravet (iflg. dansk lov) til minimumskapital i et andelsselskap fra 80 000 kr. til 0 kr. kun ved å avtale dette innbyrdes.

Involver fagkunnskap i tide

Når iverksetterne har avklart ønskene til eieform, er det helt avgjørende å involvere nødvendige fagkunnskap i forbindelse med den endelige stiftelsen og utformingen av virksomhetens rammer. Rammene skal forut for oppstart forelegges samarbeidspartnerne, for eksempel banken, som skal vurdere om kravet til eventuell driftskapital og lån kan imøtekommes.

Utallige er eksemplene der hvor det etterfølgende opprydningsarbeidet har kostet dyrt og i noen tilfelle

hele virksomhetens eksistens, fordi man ikke har gjort seg de nødvendige overveielser i forbindelse med etableringen. Så det er kanskje større mangel på fantasi og grundighet omkring etableringen enn det er mangel på juridiske muligheter når vi skal vurdere forskjellige eieformers potensial for å fremme alternative virksomheter.

Mulige eieformer for næringsvirksomheter – i hovedtrekk (iflg. dansk lov).

Enkeltmannsforetak og interessentskap

Fullt ansvar, ingen kapitalkrav, full fradragsrett, total beslutningsmyndighet for eierne vedrørende drift og disponering av overskudd.

Parts- og aksjeselskap

Begrenset ansvar, kapitalkrav henholdsvis 80 000,- kr. og 500 000,- kr. Ingen personlig fradragsrett for stifterne, og beslutningsmyndighet er tillagt andelshaverne og aksjonærene.

Næringsdrivende fond/selveiende institusjoner

Begrenset ansvar, kapital 300 000,-, ingen personlig fradragsrett, full og utelukkende myndighet til det utvalgte styret.

Mange institusjoner innen den sosiale økonomien

er etablert i fondsregi med dispensasjon for bl.a. kapitalkravet. Det muliggjøres bl.a. hvis institusjonen oppfyller en offentlig relatert oppgave og er underlagt et offentlig tilsyn, som 'overtar' en større eller mindre del av myndigheten bl.a. vedrørende anvendelsen av et eventuelt overskudd.

Forenings- og andelsselskaper

Begrenset ansvar, i utgangspunktet ingen kapitalkrav, ingen personlig fradragsrett for stifterne og beslutningsmyndigheten er overdratt til den til enhver tid værende krets av medlemmer/andelshavere.

Kommandittselskapet

En sammensatt eieform med en komplementardel som har totalt ansvar og fradragsrett, mens en kommandittistkrets hefter i forhold til sine innskudd. Det er i utgangspunktet ikke noe kapitalkrav for et kommandittselskap, og makten kan fordeles mellom komplementardelen og kommandittistene etter nærmere avtale om dette. Begrenses deltakerkretsen til maksimalt 10, er det snakk om gunstige fradragsregler.

Kommandittselskapet kan settes sammen på forskjellige måter. For eksempel kan stifter skyte inn et andelsselskap som komplementardel og dermed begrense ansvaret, samtidig med at et eventuelt overskudd eller et underskudd og fordelingen av fradragsretten fordeles mellom kommandittistene i forhold til innskudd og avtalen partene i mellom.

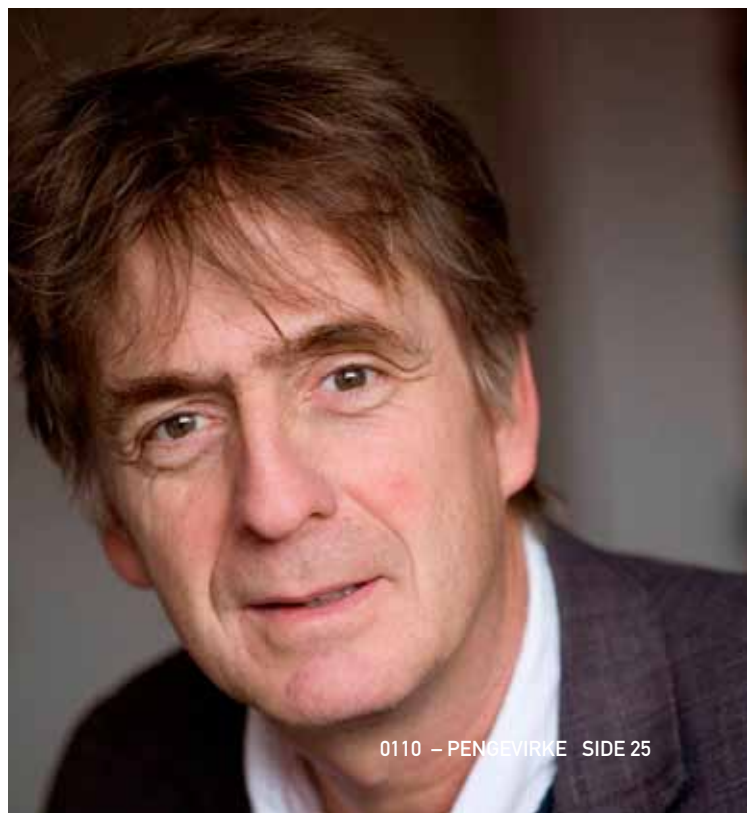
Utvikling av lovgivningen

Mulighetene for eieformer i alternative virksomheter er mange. Men det kan gjøres mer fra lovgivende myndigheters side, hvis vi skal fremme etableringslysten på de bærekraftige og sosiale områdene – uten at det nødvendigvis behøver å koste skatte kroner. Noen forslag er:

- » Gi mulighet til å bygge opp egenkapitalen i en kortere etableringsfase, i stedet for at hele beløpet skal innbetales på en gang.
- » Innfør personlige skattefradragsregler for deltakerne i forenings- eller andelsregi.
- » Gi mulighet for pensjonsoppsparing i egne eller delvis medarbeidereide virksomheter.
- » Innfør grønne obligasjoner i realkreditregi med en risikodeling som kan sikre investeringer og eksperimenterende nyskaping.
- » Vedta gunstige skatteregler som fremmer adferdsregulerende forbruk, investeringer og produksjon. Gi for eksempel fradragsrett for økologiske matordninger i institusjoner i stedet for tvungne, mislykkede matordninger.
- » Etabler et godkjennelses- og driftskontor for virksomheter innen den sosial økonomien, for eksempel under Ervhervs- og Selskabstyrelsen. Kontoret skal godkjenne fond og institusjoner, så de kan etableres og drives uten kapitalkrav, og det skal være gunstige investerings- og fradragsmuligheter i forhold til den allmennyttige driften og anvendelsen av overskudd.

* Danske selskapsformer

Advokat Knud Foldschack har gjennom en årrekke bistått virksomheter, fond og institusjoner på de økologiske, sosiale og kulturelle områder med juridisk rådgivning.

Nye eieformer som bygger på nye verdier i landbruket

Nye generasjoner av jordbrukere følger ikke kun prinsippet om at produktivitet er å brødfø verden. Det handler også om å levere sunne, miljø- og klimavennlige matvarer. Nye forbrukereie landbruk er på vei, og forbrukerne dikterer denne utviklingen i høy grad. Det gir et viktig og sterkt fundament å kunne lytte til ansvarsbevisste forbrukere

Av Ewald Vestergaard, formann for Økologisk Landsforening, ev@okologi.dk

75 000 dansker tilbrakte en søndag i fjor på en økologisk gård hvor de så kuene slippes ut på beite. Samtidig er salget av økologiske matvarer fortsatt i vekst, tross finanskrisen. Begge deler viser at ansvarlig matvareproduksjon er viktig for forbrukerne. Så viktig, at vi vil se bevisste forbrukere investere i eierskap i landbruk til produksjon av egne matvarer, som en modell for nye eieformer i fremtidens landbruk.

Landbruket er en økonomisk presset næring. En gigantisk gjeld bygget opp ved investeringer for en fremtid som ikke kom, har resultert i at banker, kredittforeninger og andre kreditorer begynner å si stopp.

Dette er en situasjon som ikke gjør det spesielt attraktivt for nye generasjoner jordbrukere å satse på dette yrket. De må kanskje investere mange millioner i en bedrift og stå alene med risikoen og en usikker fremtid. Samtidig har strukturutviklingen gjort at bedriftene i dag er så store at etableringskostnadene som ny bonde nærmest er uoverkommelige.

Dermed er det skapt en åpenlys utfordring i forhold til det å få til et generasjonsskifte innen landbruket. En utfordring som den nye endringen av landbruksloven mer eller mindre behendig tar fatt i ved blant annet å åpne opp for nye eieformer, samt endring av boplikt og arealkrav.

I utgangspunktet ser Økologisk Landsforening flere gode perspektiver i lovendringen, samtidig som vi kommer med ytterligere forslag. Blant annet at førstegangskjøpere fritas for dokumentavgift til staten i forbindelse med tinglysning og utstedelse av lånebevis. Foreningen har også foreslått at det skal etableres gunstige skatteregler for bedrifter som selger arealer til landbrukseiendommer kombinert med et krav om at den ervervende bedriften driver jorden økologisk i minimum fem år.

Uansett om forslagene blir tatt til etterretning i lovgivningen eller ikke, så vil vi komme til å se nye eierkonstellasjoner i landbruket i forhold til det vi tidligere har vært vant til å se.

Fundamentet for selveie er under press

Selveierformen vil fortsatt bestå, men i mindre grad enn i dag. Færre vil ønske å skulle bære hele risikoen med å ha milliongjeld, å skulle arbeide for to til en lønn som en halv og så håpe på en gevinst når bedriften kapitaliseres etter 30 års slit. I tillegg kommer at det i dag kreves et bredt kompetansefelt i forhold til å drive landbruk i takt med flere krav om dokumentasjon, flere ansatte osv. Alt sammen er faktorer som gjør at antallet selveiere vil synke.

I denne sammenhengen er det viktig å understreke at selveiete landbruk ikke vil bli helt borte. Det vil alltid være ildsjeler og pionerer – noe vi har tallrike eksempler på innenfor den økologiske sektoren – som går nye veier for å skape merverdi i bedriften ved for eksempel foredling av egne råvarer, energiproduksjon og lignende.

I de siste 50 årene har nøkkelordene for selveiende bønder vært rentabilitet, produktivitet, effektivitet, forrentning, kapitalavkastning, verdistigning, lønninger, verdiskapning, samfunnsøkonomi, sysselsetting. Og det

som har vært holdt utenfor denne modellen har vært: natur, miljø, velferd, produktkvalitet, biodiversitet, jordens fruktbarhet, drikkevann, energiforbruk og sunnhet og kosthold. Nøkkelen til en bærekraftig fremtid for landbruket er å kanalisere de undertrykte elementene inn i fundamentet for produksjonen, for på den måten å komme de mer og mer ansvarsbevisste forbrukerne i møte. Det er en utfordring som selveierformen egner seg godt til å håndtere, med engasjerte ildsjeler og beslutningsprosesser hvor det er forholdsvis kort vei fra idé til handling.

Selskapsformen vil vinne frem

Det å fjerne boplikten i loven vil gi en åpning for nye eieformer og utfordre den tradisjonelle selveierformen. Selv om vi ikke kjenner konsekvensene av dette helt

enda, så vil selskapsformen innenfor landbruket sannsynligvis vinne frem. Kravene til finansiering og kompetanse i dagens landbruk vil kanskje være lettere å møte i en annen selskapsform, hvor investorene ansetter forvaltere av de forskjellige oppgavene. Men det kan være fallgruver forbundet med dette.

Det er en åpenlys risiko for spekulasjon hos få, men store selskaper som anskaffer store arealer – en slags utvidet versjon av en strukturutvikling som fører til større bedrifter. Man kunne for eksempel forstille seg et landbruksselskap som

eier og driver 3 000 hektar i et område. Førleverandøren i området vil være avhengige av utbyttet herfra og vil derfor investere penger i foretaket i nedgangstider for å sikre driften. På den måten vil det rokkes ved ansvarsfordelingen, kompetanseområdene og landbruket og bondens ansvar for lokalsamfunnet, slik vi kjenner det i dag.

Men det kan også være åpenlyse fordeler ved denne selskapsformen i forhold til å skape arbeidsplasser og utvikle konsepter for avsetning lokalt og nasjonalt. Det kan også være selskaper eller fond med særlige formål om naturpleie eller miljøvennlige, økologiske produksjonsmetoder som vil bli mer benyttet.

Forbrukere som medeiere

En tredje eieform vi vil komme til å se, er andelseiende landbruk, hvor fundamentet er en felles etikk og moral som alle eierne er enige om. Jeg er overbevist om at i fremtiden vil flere forbrukere være interesserte i å investere i produksjon av sine egne matvarer i stedet for å kjøpe seg en ferieleilighet ved Svartehavet.

Gjennom det økende forbruket av økologiske produkter har forbrukere vist at de etterspør moral, etikk, miljøvennlighet, ansvarlighet og sporbarhet i forhold til matvarer og produksjonen bak dem. Det er de innholdsmessige verdiene som teller i det å reise ut og se hvor ▶

„Gjennom det økende forbruket av økologiske produkter har forbrukere vist at de etterspør moral, etikk, miljøvennlighet, ansvarlighet og sporbarhet i forhold til matvarer og produksjonen bak dem.“

gulrøttene vi spiser faktisk kommer fra, gjennom innkjøpsordningen som er etablert i forbindelse med bedriften. Vi er helt avhengige av matvarer, og i dag er det ikke bare et spørsmål om å få mat for å overleve. Det har flere andre verdier i seg. Hvis de får denne ideen presentert, tror jeg folk vil være villige til å investere i dette.

Som bonde eller produksjonsleder tror jeg også at flere vil finne det mer meningsfylt å skulle arbeide for en eiergruppe av engasjerte forbrukere som gjerne vil ha en finger med i spillet i forhold til hvordan matvarene deres blir produsert. Forbrukere som kommer på besøk et par ganger i året, eller eventuelt tar ferien sin i leiligheter på bondegården.

Personlig synes jeg selv, som bonde, at dette vil gi mer mening enn å diskutere budsjetter med en gruppe aksjonærs representanter i form av en bankrådgiver eller jurist, som er satt til å overvåke om man som driftsleder leverer målene som er satt for produksjonen på bunnlinjen. I slike eieformer vil det være fokus på innhold og verdier frem for vekst og ekspansjon og en dobling av produksjonen hvert 12. år.

Andelseiende landbruk blir nok ikke de dominerende i antall, men de vil komme til å være til inspirasjon for an-

dre ved å ha fokus på annet enn produktivitet. På samme måte som økologi i dag er noe alle må forholde seg til fordi etterspørselen er blitt så stor fra forbrukernes side, så tror jeg også at andre vil la seg inspirere av verdiene i andelseiende landbruk. Fordi de viser veien fremover for andre i forhold til hva forbrukerne legger vekt på.

Utfordringer for alle

Uansett eieformer, ser vi store utfordringer fremover i forhold til å fornye landbrukets verdigrunnlag. I over 50 år har vi holdt på i en rettlinjert utvikling mot høyere produktivitet, og det har lyktes fantastisk. Vi har bevist spesialistoppgaven „å masseprodusere matvarer etter faglig og politisk oppskrift“. Nå skal vi inn i en ny tanke- og produksjonsmessig tidsalder. Vi skal ha utviklet det multifunksjonelle landbruket, med en oppskrift på 'helhetsbegrepet' som står på minst tre ben: Sunne matvarer, miljø, og klima/energi. For alle eieformer er en del av verdiskapningen fremover å bygge opp en produksjon som står på alle disse tre bena.

Landbruket skal finne andre verdier enn høy produktivitet i matvareproduksjonen. Vi skal ha utviklet det multifunksjonelle landbruket med en oppskrift på helhetsbegrepet som står på minst tre ben: Sunne matvarer, miljø og klima/energi. Illustrasjonen her viser visjonene i Økologisk Landsforenings 'Klimastrategi for økologisk jordbruk', som ble lansert høsten 2009.

Andelslandbruk på Ommang

Av Arne Øgaard

Gården Ommang som ligger i Løten mellom Hamar og Elverum er kjent for sine gode oster og sine gamle ærverdige bygninger. Helt fra starten av ble bryggerhuset tatt i bruk til ysteri, ostelager og gårdsbutikk. Der blir det ystet hvitost og kokt brunost av ku- og geitmelk. Varer blir pakket, merket og er tatt med på mange små og store markeder gjennom hele året. I mange år solgte de ostene på blant annet Røros mart'n og Dyrsku'n i Seljord, mens de nå bare reiser til Bondens Marked når det arrangeres i Oslo. I tillegg til ostene har gården også solgt egne produkter som mel, korn, honning, egg, kjøtt av kje og kalv, spekemat av geit, grønnsaker og poteter.

Å være på marked innebærer en intensiv og inspirerende dialog med mange mennesker.

På gården har det vært en gjennomstrømming av unge mennesker som har deltatt arbeidet i kortere eller lengre perioder. Disse skiftende menneskemøtene har selsagt en viktig kvalitet, men i ordningen med andelslandbruk ser Bente og Gertjan en mulighet til å knytte

en gruppe mennesker nærmere til gården. De ønsker at den kan bli et møtested både for mennesker som bor i nærheten og for de som bor et stykke unna. Målet er et fellesskap hvor flere kan ta del i gården og gården få del i dem. Livet på moderne gårder kan lett bli isolert, men gjennom andelslandbruket kan noe av storfamilien igjen oppstå.

Forskuddsbetaling

På begynnelsen av året kjøper andelshaverne en andel av det som blir gardens produksjon/utvalget av de produkter som skal produseres ut over i året. Betaling skjer i forkant i forhold til den varemengde man forventer å skulle behøve. For gården gir dette et bedre grunnlag for planlegging av produksjonen. Det er også en mulighet å gjøre opp for seg med arbeid i stedet for med penger.

Ønsker du å vite mer om gården eller å bli andelshaver se: www.ommang-sondre.origo.no

Foto: Henning Rummelhoff

Andelslandbruk (CSA) er en form for direkte omsetning og dialog mellom gårder og forbrukere. Kjernen i ordningen er at forbrukere kjøper andeler av gårdens produksjon, for eksempel for ett år av gangen, og deler derved risikoen for årsvariasjoner i avlingene.

Som andelshavere i årsproduksjonen kan forbrukerne delta i planlegging av gårdsdriften. Fordelen for forbrukerne er mulighet til å få produkter fra landbruket – inklusive skogen – som ellers kan være vanskelig å få fatt på. I tillegg blir man kjent med gården/gårdene som produserer maten, og man vet hva man får.

Det er ingen gitt tilknytning mellom Andelslandbruk (CSA) og økologisk produksjon, men i praksis har det vist seg at det gjerne er økologisk drevne gårder som er involvert. Fordelen for gården er garantert omsetning til avtalt pris, og gleden av direkte kontakt med de man produserer for. Fordelen for begge er kortreist mat.

Ordningen er særlig utbredt i Japan, USA og England, men finnes i flere land. Erfaringer fra USA viser at pris for forbrukerne blir omtrent som for økologiske varer i vanlig butikk.

Stiftelsen Fokhol Gård 20 år

Fokhol gård ligger like øst for innsjøen Mjøsa. Det er den største gården som drives biologisk-dynamisk i Norge. På gården lå det et aldershjem som er nå er tilrettelagt for kurs- og møtevirksomhet. Et omfattende arbeid er nedlagt av entusiastiske mennesker. Gården eies av en stiftelse, et spørsmål blir da hva det betyr å arbeide på en gård som en ikke eier, men hvor en heller ikke er ansatt. På Fokhol er det nedlagt et grundig pionerarbeid som viser hvordan en kan organisere seg i en helt ny eierform.

Stiftelsen Fokhol Gård v/ Morten Ingvaldsen og Inger Ivarrud

Stiftelsen Fokhol Gård ble etablert i oktober 1989, overtok eiendommen Fokhol fra Stange kommune 1. august 1990 og kan feire 20 års jubileum i 2010. En stiftelse er en 'selveiende enhet' uten private eierinteresser. Formålet er allsidig drift, utviklingsarbeid og pedagogisk virksomhet innenfor rammen av en biologisk-dynamisk driftsform. Fokhol Gård har nesten 100 hektar fulldyrket jord, og ble ferdig omlagt til Demeter-produksjon i 1998.

Eierskap og driftsansvar er delt. Jord, bygninger, husdyrbesetninger og driftsapparat er fullt og helt i Stiftelsens eie. Et forpakterlag har ansvar for drift og all øvrig virksomhet for 10 år om gangen. Stiftelsens styre skal føre tilsyn med at driften innrettes etter formålet. Styret fungerer også som en rådsrets for Forpakterlaget og som 'samfunnets representanter' inn på gården. Som et viktig supplement til avtalen om forpaktning er det i den senere tid gjort avtale om at Forpakterlagets medlemmer skal sikres et livsnødvendig underhold ved sykdom, uførhet og alderdom.

Tradisjoner og lovgivning gir retningslinjer for drift og forvaltning av gårdsbruk i privat eie. Allmenne samfunnsinteresser blir ivaretatt gjennom jordlov, odelslov og konsesjonslov. Lovverket stiller krav om at eier skal holde jorda i hevd, at kontinuiteten skal sikres gjennom arvingers rett til å overta gården udelt fra foreldrene, og at faglig kompetanse skal dokumenteres ved kjøp av en landbrukseiendom for å sikre landbruksmessig forsvarlig drift.

I Stiftelsen Fokhol Gårds rettsgrunnlag (statutter) er lovgivers intensjoner og krav forsøkt innarbeidet i en

ny form uten privat eiendoms- og arverett. Dette var et grunnleggende motiv, men også en forutsetning for myndighetenes samtykke til Stiftelsens erverv av Fokhol Gård. Hensyn til landbrukets samfunnsansvar i et langsiktig perspektiv, og landbrukets oppgaver for mennesker i vår tid, kommer til uttrykk i statuttens innhold. Tradisjoner og lovverk blir 'individualisert' og tilpasset de utviklingsmuligheter som knytter seg til Fokhol Gård i dag og for fremtiden. Stiftelse som eierform gir et rettslig grunnlag for likeverdig samarbeid mellom personer utenfor et familiefellesskap. Flere mennesker kan igjen ta del i landbruket uten den form for sosial lagdeling som gjorde seg gjeldende tidligere, og uten å måtte skaffe kapital til å kjøpe sin egen eiendom.

Erfaringene med stiftelse som eierform er utelukkende gode. Det har aldri oppstått tvil om det tidsmessige og berettigede i denne rettslige formen. Et vanlig spørsmål er hvordan det er mulig å ta ansvar for drift og forvaltning av en eiendom uten å eie verken jord, bygninger, maskiner eller husdyrbesetninger. Driftsansvarlige med forankring i Stiftelsens formål opplever ikke dette som problematisk. Medarbeidere og praktikanter med kortere opphold skal også kunne oppleve at den verdiskapning de bidrar til forblir på stedet i Stiftelsens eie for å tjene formålet.

Utfordringen i neste 10 årsperiode blir å rekruttere nye medarbeidere som kan bringe inn friske ideer og nytt pågangsmot til å utvikle Fokhol Gård videre i tråd med intensjonsgrunnlaget.

Storkollektiv i bevegelse

Svanholm Storkollektiv viser en form som kan inspirere storbymennesker til en bærekraftig måte å leve på. Det samme gjør de mange gods og herregårder rundt omkring i landet som står og venter på en ny fremtid

Av Henrik Platz

68-generasjonen, hippie, rødstrømpe, fred, harmoni og endeløse diskusjoner er noen av uttrykkene som forbindes med kollektivbevegelsen. Storkollektivet Svanholm ble etablert midt i alt dette på slutten av 70-tallet med en drøm om én stor familie på landet med felles økonomi, flertallsdemokrati og egne produksjonsvirksomheter.

Skandinavias største kollektiv

I dag er Svanholm Gods Skandinavias største kollektiv med fellesøkonomi. Men er kollektivformen fortsatt levedyktig i en tid med større individualisering? Og er det mulig å gjennomføre et generasjonsskifte som sikrer kollektivets fremtidige eksistens?

Beboerne på Svanholm har forsøkt å svare på utfordringene ved å bygge om den gamle hestestallen til boliger, slik at 16 yngre voksne og deres barn kunne flytte inn der, forteller Kirsten Høngsmark, som har vært med fra starten i 1978:

„Vi ble jo eldre, så vi startet en debatt om vi ønsket å være flere her. For vi kunne jo også velge å sette oss opp i samlingssalen og selge unna et stykke jord hvert år og

Christina Adler Jensen og Kristen Høngsmark representerer den unge og den eldre generasjonen på Svanholm. Christina Adler Jensen arbeider i storkjøkkenet og som Svanholms pressemedarbeider. Kirsten har vært med fra starten og arbeider i Svanholms administrasjon.

Idealer

Storkollektivet Svanholm ble etablert for 30 år siden, basert på ideene om felles økonomi, felles arbeid og felles beslutninger, – grunnpilarer som fortsatt er gjeldende. I begynnelsen ble det meste avgjort på ukentlige fellesmøter, men etter hvert har svanholmerne gått over til et månedlig fellesmøte pluss et lite utvalg som møtes en gang i uken for å ta seg av småsaker. Alle møter baseres på konsensus, dvs. at beslutningene treffes i enighet. Det er ikke mulig å legge ned veto. Om det er uenighet rundt et tema, skal de uenige sammen med forslagsstilleren finne frem til en løsning til et senere fellesmøte.

I tillegg til fellesmøtet er det arbeidsgrupper som er selvforvaltende innenfor rammene av de årlige budsjettene. Beslutningsmyndigheten er også delegert ut til de forskjellige virksomhetene på Svanholm, som har sitt eget styre med representanter fra kollektivet. Hvis virksomheten vil forandre retning, skal dette tas opp på fellesmøtet.

så hygge oss som pensjonister. Men vi bestemte oss for at vi ønsket å få flere med, selv om det også innebar en økonomisk og sosial risiko. Vi måtte bygge om for 16 mill. kr, og vi kunne risikere at det kom noen som ville gjøre om stedet for oss“.

Bred aldersfordeling

Da Svanholm offentliggjorde de nye byggeplanene på hjemmesiden sin, ble de raskt kontaktet av yngre familier fra København og omegn, som kunne tenke seg å komme bort fra byen. Flere ønsket å være del av et større fellesskap, fordi det gir så mange flere muligheter for aktiviteter i skog og mark, kontakt med dyr, frisk luft, lekekamerater og voksne, enn det som er i et normalt villa- eller boligområde.

Generasjonsskiftet har gitt en jevnere aldersfordeling, fra 0 til 80 år. Christina Adler Jensen, som flyttet til Svanholm fra København for fire år siden med mann og barn, representerer den nye generasjonen av yngre familier på Svanholm:

„Jeg synes det er veldig spennende å være en del av Svanholm. Jeg ser på det litt som et minisamfunn, hvor

Økonomi

På Svanholm Storkollektiv er det felles økonomi, basert på at man bidrar etter evne. Idealet er at medlemmene har noenlunde det samme privatforbruket. Det eksperimenteres med systemet slik at det skal være en balanse over tid mellom likhet og individuelt råderom. I 2003 ble det innført et økonomisk system med delt fellesøkonomi. Medlemmene beholder 20 % av bruttolønnen sin, som skal dekke behandling, tannlege, klær, tobakk, ferie og privat transport. De resterende 80 % av den skattepliktige inntekten går til dekning av felles utgifter, inkludert skatt. I systemet er det lagt inn en minimumsgrense og en maksimumsgrense, så det reelle fribeløpet pr. måned ligger mellom 3–6 500 kr. pr. person. Det er også innført en pensjonsordning for medlemmene.

For å kunne flytte inn på Svanholm må man ha heltidsarbeid og en brutto inntekt på minimum 265 000 kr. Innskuddet er på 50 000 kr. pr. voksen, og den personlige gjelden kan være på maksimalt 100 000 kr. Medlemmene skyter inn hele formuen sin på Svanholm, men de får formuen med seg ut igjen hvis de flytter derfra, – dog uten forrentning.

man kan se de samme mekanismene som fungerer alle steder. Men det er lettere å få overblikket over dem her. Jeg tar det som et slags ‘utvidet samfunnsfag’ i forhold til å forstå hva som foregår. Og så lenge Svanholm fortsetter med å være i utvikling, tror jeg at vi også vil fortsette å tiltrekke oss nye beboere. Det sies jo også at de neste ti årene blir det nye fellesskapets tiår,” forteller Christina Adler Jensen.

Fellesskap og individualitet

Da Svanholm-kollektivet ble opprettet, var det ganske trangt om plassen. Den tidligere eieren bodde fortsatt i en del av hovedbygningen, mange av småboligene på godset var leiet ut, og de nye svanholmerne måtte dele rom med hverandre. Men gnisten og fellesskapsfølelsen var stor. Dette skulle lykkes. Siden den gang er boligarealet utvidet betraktelig, og i dag er det mulig å følge prinsippet om at alle har rett til å ha sitt eget rom - uansett alder.

„Svanholm har vært meget dyktig til å følge med tiden, slik at det er plass til både fellesskap og individualitet. Det er ikke så mange lenger som bor i bogrupper med felles kjøkken og bad. De aller fleste nye familiene ▶

Storkollektivet på Svanholm Gods er organisert i et kommandittelskap som er den formelle eieren av godset.

Foto: Mikkel Brink.

velger å flytte inn i en familiebolig med eget kjøkken og bad. Tre eller fire ganger i uken er vi med på fellesmåltidene, mens de andre dagene lager vi maten selv hjemme eller henter den på felleskjøkkenet. På den måten får vi til både å være en familie og å være med i fellesskapet,“ forteller Christina Adler Jensen.

Produksjonskollektiv med nyorientering

Storkollektivet Svanholm er et produksjonskollektiv og har vært en foregangsvirksomhet i utviklingen av det økologiske jordbruket i Danmark. Etter starten i 1978 la kollektivet om driften til økologiske forhold, lenge før den danske staten innførte omleggingsstøtten. I 1989 ble det bygget en pakkehall, som har fungert som distribusjonssentral for grønnsaker til alle de store supermarkedskjedene på Sjælland og i København, med Superbruggen, Kvickly og Irma i spissen.

I dag arbeides det med å finne frem til nye måter hvor Svanholm Storkollektiv kan vise en vei fremover for resten av samfunnet. Takket være en massiv satsning på

CO₂-nøytrale energikilder som Stirlingflisfyr, solfangere på taket og vindmøller, kan Svanholm dokumentere et sterkt begrenset CO₂-utslipp. Hver svanholmer har et utslipp på 1,8 tonn CO₂ per år, mens en gjennomsnittsdanske har et direkte utslipp på 6,2 tonn CO₂ per år. Svanholmerne har dessuten etablert grupper som arbeider med å utvikle en markeds plass med boder, debattarrangementer og terapitilbud, som skal tiltrekke innbyggere fra København og områdene rundt.

„Vi har en ide som gir oss god energi. Vi deler skjebne på godt og ondt, fordi vi har felles økonomi og er et produksjonskollektiv. Men vi har vært både heldige og dyktige til å få folk som har lyst til å være her, til å flytte hit. Vi er en bredt sammensatt gruppe, som har bidratt på alle mulige måter og som har sosial forståelse for hverandre på tvers av alder og kjønn. Samtidig er de eldre medlemmene flinke til å gi jobbene sine videre, fordi de har så mange andre interesser som de har lyst til å drive med. På den måten slipper den yngre generasjonen til“, forteller Kirsten Høngsmark.

Fakta om Svanholm

Svanholm Gods ligger i Hornsherred, vel 60 km fra København. Godset eies av storkollektivet Svanholm. Medlemmene er organisert i kommandittselskapet Jarnved k/s, som er den formelle eieren av Svanholm Gods.

Storkollektivet har 82 voksne medlemmer og 63 barn. I tillegg er det ca. 20 gjester og landbruks elever der. I gjennomsnitt flytter 3–4 voksne hvert år, samtidig som nye medlemmer kommer inn. De fleste medlemmene har utdanning på mellomnivå, som lærere, pedagoger, jordbrukere og håndverkere, men det er også kommet med en del akademikere i løpet av de siste årene.

Vel 20–30 av de voksne medlemmene arbeider utenfor Svanholm. De resterende medlemmene har arbeid i Svanholms egne virksomheter eller i kollektivets arbeidsgrupper. Svanholms virksomheter omfatter økologisk landbruk, skogbruk, trevarefabrikk, grønnsakspakkeri, gårdsbutikk, barnepass, klinikk med alternativ behandling og tilbud om omvisninger og foredrag. Arbeidsgruppene omfatter kjøkken, bygningsgruppe, regnskap og selvforsyningsgartneri.

Les mer på
www.svanholm.dk

Svanholm er kunde i Merkur.

Den gamle bestestallen på Svanholm Gods kneiser med sine høye porthvelvninger. De ble beholdt og benyttet som vinduer ved ombygningen til nye familieboliger.

Forbrukerne kan skape forandring

I en tid hvor politikerne virker maktesløse ligger forandringsmuligheten i sivilsamfunnet. Som aktive forbrukere har vi alle en spesielt stor mulighet til å bidra

Av Arne Øgaard

Leif Holbæk-Hanssen var en viktig inspirator og rådgiver ved oppstartingen av Cultura Lånesamvirke, som var en forløper til Cultura Sparebank. Gjennom 40 år var han også en ivrig talsmann for et samfunn med større omsorg for både mennesker og natur. Gjennom foredrag, artikler og bøker prøvde han å bevisstgjøre nordmenn om hvilke endringer som måtte skje i samfunnsutviklingen. Han argumenterte for frihet i åndslivet, likhet i rettslivet og brorskap i næringslivet. Hvordan dette kunne arte seg skildret han på mange ulike måter. Men for å oppnå brorskap i næringslivet må vi over til samarbeid i stedet for konkurranse. Den største utfordringen er å få dannet det han kaller assosiasjoner, det vil si grupper hvor forbrukere samarbeider med produsenter og handelsfolk om hva som skal produseres, under hvilke produksjonsforhold og til hvilken pris. Her er det ikke lenger snakk om hvordan vi best kan sikre vår egen inntekt, men hvordan vi sammen kan bidra til at produksjonsforholdene blir mest mulig bærekraftige og fordelingen av varer mest mulig rettferdig. Det er ingen enkel sak å få dannet slike assosiasjoner, forbrukerne har i mange tiår latt seg passivisere og betrakter seg ikke som medansvarlige.

Som en inspirasjon til en ny utvikling på dette området, er en rekke av Leif Holbæk-Hanssens foredrag nå utgitt i bokform på Antropos forlag. Her er det ikke bare foredrag om samfunnsutvikling og økonomi, men også om filosofi, kreativitet og kristendom.

Noen er fortettede manuskriptnotater, mens de fleste er meget fyldige utlegninger. Vi som hørte Holbæk-Hanssen på 80-tallet kunne ikke bare glede oss over hans omfattende kunnskaper, selvstendige synspunkter og mange tankevekkende og ofte humoristiske formuleringer, men også hans frodige personlighet og varme utstråling. Å lese foredragstekstene blir ikke helt det samme. De virker ofte ordrike og lite stringent oppbygget. Jeg tviler ikke på at alle hans foredrag var nøye planlagt, men nå i ettertid kunne jeg ønske at flere av disse tekstene hadde vært litt bedre strukturert når de skulle utgis i bokform. Til tross for dette er jeg glad for at en gruppe tok på seg å samle dette stoffet. En stor fordel med Holbæk-Hanssens foredrag er at han snakker enkelt og likefrem. En behøver ikke være økonom eller antroposof for å forstå hva han sier.

Leif Holbæk-Hanssen
Økonomi og samfunn – Når mennesket blir viktigst
 Antropos forlag 2009

Kreativitetens psykologi

Vi kan alle oppleve idetørke, at vi tviler på strategien og ledelsesformen vår og at vi skriver det samme om igjen og om igjen. Thea Mikkelsen viser oss i boken *Kreativitetens psykologi* en vei ut av uføret

Av *Henrik Platz*

Verken psykologer, psykiatere eller hjerneforskere har funnet kreativitetens opprinnelse. Det er ikke slik at det er et bestemt kreativitetssenter i hjernen som styrer hvordan vi kommer frem til nye og banebrytende ideer. Vi vet kort og godt ikke, med hjelp av anerkjent forskning, hvor kreativiteten kommer fra. Den er et vitenskapelig mysterium.

Derimot vet vi en hel del om hvordan kreativiteten blir blokkert og hva vi kan gjøre for å komme oss gjennom slike blokkeringer og igjen arbeide fritt. Dette har psykologen Thea Mikkelsen gitt et fint overblikk over i boken sin *Kreativitetens psykologi*, hvor hun med utgangspunkt i en vitenskapelig anerkjent psykoanalytisk forståelse skaper en begrepsramme som kan anvendes for å utvikle og forfine vår kreativitet.

En bok for alle kreative

I boken benytter hun sine egne erfaringer som kreativ konsulent og foredragsholder og gir en oversikt over teoretiske begreper i kreativitetsforskningen. Hun benytter to gjennomgående cases med kreative personer som knyttes til teoriene. Dette gjør boken levende, enten du er kreativ som kunstner, leder, lærer, forretningsmann, designer, politiker, forsker, gründer eller ideutvikler.

I psykologien er kreativitet et ord som beskriver menneskets evne til å være skapende og som bidrar til produksjonen av noe som er nytt og brukbart. Thea Mikkelsen presiserer med dette at det ikke er nok å få masse nye ideer som inspirerer oss selv og gir oss et løft. Ideene skal også være anvendelige, kunne konkret omsettes i praksis og aksepteres og anerkjennes av andre mennesker.

Visjon, faglighet og det ubevisste

Den kreative impulsen er en selvstendig impuls i hvert menneske og er en positiv lyst til å gjøre noe bedre. Mens mange av aktivitetene våre består i å unngå og fortrenge problemer eller forbedre det eksisterende, er kreativitet en handling ut fra et personlig overskudd. Når vi arbeider kreativt bruker vi ikke bare vår faglige kunnskap, men også de ubevisste fornemmelsene som vår psyke rommer fra barndommen. Vi bruker også visjonene vi har for arbeidet vårt og for livet vi ønsker oss i fremtiden.

Det er vår egen forestillingsevne vi benytter oss av i våre personlige bidrag til verden. Derfor må vi også tørre

å stå alene når vi er kreative. Det kan være en krevende oppgave som både kan vekke angst og sette selvrespekt og selvtillit på prøve. Samtidig er det de angstvekkende tilstandene som kan anspore til det kreative uttrykket. Følsomhet og det å romme angsten er derfor nødvendig, hvis kreativiteten skal settes i gang.

Kreativitetens faser

Våre personlige uttrykk skjer prosessmessig i flere faser gjennom forberedelse, inkubasjon, ideutvikling og redigering av output. Det er forskjellig hvor vi har våre sterke områder, og mange ganger forsøker vi å unngå de fasene hvor vi føler oss svake. Men dette bør vi bevisstgjøre og utfordre underveis i den kreative prosessen, mener Thea Mikkelsen.

Vi gjør også klokt i å tenke på hvem vi har som kreative sparringspartnere i de enkelte faser. Vi bør velge flere forskjellige samarbeidspartnere, for å unngå følelsen av å stange pannen mot en mur eller å føle oss misforståtte. Kundene er mest interesserte i å høre om visjonene våre og om produktene som kan komme ut av den kreative prosessen. Sjefen og kollegaene er mest opptatt av det faglige og om hvordan økonomien ser ut. Mens venner eller andre kontakter bedre kan romme og forstå vår beklemt, tvil og våre følelsesmessige dilemmaer og derfor kan fungere som den personlige sparringspartneren.

Thea Mikkelsen
Kreativitetens psykologi – hva du som kreativ bør vite om dig selv og din psyke
 Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck 2009. ISBN: 978-87-17-04084-7. Boken er gitt ut på dansk.
 Les mer: www.kreativitetenspsykologi.dk,
www.centerforkreativitet.dk

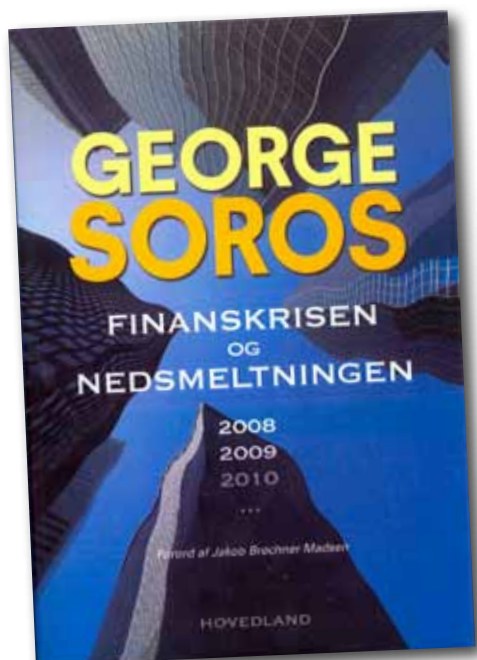
Misforståelser har en hovedrolle i historiens gang

Av Arne Øgaard

Dette er en hovedtanke i George Soros nye bok *Finanskrisen og nedsmeltingen*. Et annet poeng er at det økonomiske livet ikke følger den samme typen lovmessigheter som naturfenomenene. Derfor kan vi ikke beregne hva som vil skje i økonomien, vi kan bare prøve å forklare det som allerede har skjedd. I det økonomiske livet mangler det ofte samsvar mellom aktørenes synspunkter og de fakta som foreligger, og det er et toveisforhold mellom de fakta og meninger som til en hver tid foreligger. Alt dette kaller Soros refleksivitet, og en av hans store intensjoner er å overbevise verden om betydningen av refleksivitet, han kaller det til og med et nytt paradigme.

Alt Soros beskriver som ulike former for refleksivitet kan nok de fleste nikke bekreftende til. Det viser klart at det økonomiske livet ikke styres av matematiske lover,

men at det i høy grad er påvirket av ulike menneskelige holdninger. Men begrepet refleksivitet gjør ikke dette klarere, det kan snarere dekke over det vesentlige han vil ha fram.

Soros innrømmer at det er vanskelig for ham å utarbeide klare tanker og at filosofi ikke er det som faller ham lettest. Han har også et kapittel som heter en mislykket filosofis selvbiografi, hvor hans sønn får komme med en saftig kritikk av sin fars filosofiske tanker. Det er også betryggende når han på slutten av boken oppfordrer oss til å tenke videre for å finne nye løsninger på hvordan vi skal bli bedre i stand til å styre økonomien og oss selv.

George Soros vokste opp i Ungarn og fikk oppleve både nazisme og kommunisme. Han kom til England hvor han fikk oppleve hvordan det var å være en fattig og ensom student, men etter hvert jobbet han seg opp til å bli en av verdens rikeste. Han tjente store summer på et angrep på det engelske pundet, men i følge ham selv var dette bare for å vise svakheten i det økonomiske systemet. I dag leder han et globalt nettverk av fond som arbeider for større åpenhet i samfunnet.

Han har mange erfaringer og inngående innsikt i det økonomiske spillet. Mange av hans synspunkter er interessante, men i forhold til det som allerede er skrevet om finanskrisen har han lite nytt å bidra med. Det er heller ikke alltid like lett å følge tråden i hans fremstillinger fordi han er innom så mange områder og ikke alle er like godt forklart. Boken blir dermed noe tung å lese. Men noe ny informasjon og noen ideer til ettertanke vil nok de fleste tålmodige lesere kunne finne.

George Soros
Finanskrisen og nedsmeltingen
 2008 2009 2010
 Forlaget Hovedland 2009
 Boken er gitt ut på dansk

Hvem eier gjelden?

Hvorfor skal den vanlige islending tilbakebetale innskudd som en privat bank har tapt i dumdristige spekulasjoner?

Av Arne Øgaard

Island blir anklaget for ikke å ville tilbakebetale sin utenlandsgjeld. Men mange islendinger hevder at dette slett ikke er deres gjeld. Dette dreier seg ikke om penger Island har lånt, men om Icesave-saken. Icesave var Landsbankis nettbaserte sparetilbud som lokket til seg 300 000 innskyttere fra Storbritannia og 125 000 fra Nederland. Det ble lovet høye renter og forsikret om at innskuddene var dekket av en bankgaranti. Ingen spurte om hvordan de islandske bankene kunne tilby så høye renter. I ettertid vet vi at banken ikke klarte å plassere pengene slik at de ga tilstrekkelig avkastning, og for å kunne betale ut de høye rentene tok de opp ytterligere lån. Dette gikk helt til finanskrisen brøt ut og lånemarkedet tørket inn, dermed kollapset Landsbanki.

Nederland og Holland dekket de private innskytternes tap ut fra sine egne banksikringsfond, men har senere forhandlet med Island om hvordan islendingenes lovede garantier skal dekke disse landenes utlegg. Det er ikke snakk om at alt skal dekkes, men et minstebeløp på 20 887 Euro pr konti. Dette tilsvarer ca 30 milliarder norske kroner eller en gjeld for hver enkelt islending (oldinger og spedbarn medregnet) på 12 000 euro. Tilbakebetaling er en prosess som skal begynne om 7 år, men i mellomtiden vil det påløpe renter

Det islandske Alltinget visste at de hadde lovet at det skulle være et banksikringsfond og vedtok en tilbakebetaling, men presidenten krevde saken ut til folkeav-

„De islandske myndighetene har åpenbart et stort ansvar i saken både fordi de ikke har kontrollert bankenes aktiviteter og fordi de ikke har påsett at bankenes bankgarantifond har vært av tilstrekkelig størrelse.“

stemning, til tross for at et nei vil kunne føre til at de går glipp av en hjelpepakke på 5 milliarder fra IMF og de nordiske landene. Folkeavstemningen ble avholdt den 6. mars.

De islandske myndighetene har åpenbart et stort ansvar i saken både fordi de ikke har kontrollert bankenes aktiviteter og fordi de ikke har påsett at bankenes bankgarantifond har vært av tilstrekkelig størrelse. De egentlig ansvarlige er selvsagt bankfolkene som har drevet med svært tvilsomme foretninger, men hos dem er det ikke mer å hente. Derfor blir

all skyld skjøvet over på de islandske myndighetene, men heller ikke disse blir stilt til ansvar som enkeltpersoner. Dermed blir byrdene skjøvet over på den vanlige islendingen som ikke har gjort noe annet galt enn å velge noen udugelige politikere.

På avisenes førstesider finner vi store overskrifter om Islands gjeld. Men i de tyngre artiklene inne i avisene finnes innlegg fra jurister som mener at det ikke er noen selvfølge at det praktiske ansvaret skal skyves over på det islandske folket. I forhold til internasjonal lovgiving er dette en vanskelig sak.

Den norske grasrotorganisasjonen Changemaker (ungdomsorganisasjonen til Kirkens Nødhjelp) har påpekt at de som setter sine penger i en bank er utlånere og må ha et meddansvar. Alle innskyttere bør derfor kreve innsikt i hvordan pengene investeres videre.

Miljøuka

- inspirasjon til en grønnere hverdag

Bli med på en ferieuke utenom det vanlige. Gjennom en uke med kurs, foredrag og sosialt samvær, setter vi fokus på de positive sidene ved et mer miljøvennlig samfunn.

* Leirepuss og dekorasjon * Naturlig maling
* Redesign av klær * Mat fra egen hage * Sirkusskole
* Planteolje som drivstoff - bygg om bilen

* økologisk mat * internasjonalt anerkjente kursholdere

31. juli - 7. august 2010 i Fyresdal, Telemark

miljouka.no

Arrangerer: Framtiden i våre hender, Nærsk jord- og helsebyggerforening, Foldsæ utdanningssenter
post@miljouka.no

InnerLife

en utdanning
en lære for Livet
en personlig prosess

www.aruna.no

Studieplan
tel. 62 577 100

Studieansvarlig
Lisbeth Lind

ISSN 1399-7734/
Online: ISSN 1901-2020

Pengevirke 1-2010
Utgis av

MERKUR

Den Almennyttige Andelskasse
www.merkurbank.dk

Cultura Sparebank

Et etisk alternativ
www.cultura.no

Redaksjon

Henrik Platz (ansvarlig i Danmark)
platz@merkurbank.dk

Arne Øgaard (ansvarlig i Norge)
arne.ogaard@steinerskolen.no

Jannike Østervold (sekr.)
jannikeo@cultura.no

Redaksjonell konsulent

Gert Træger, Traeger A/S

Layout

Martin Helbo, Kragelund Kommunikation A/S

Oversettelse

Trude Holthe Møll, Communicator

Bladet kommer ut

Fire ganger i året. Neste gang juni 2010

Opplag
13.700

Frist

Bidrag til neste utgave kan mailes til
Pengevirke senest 15. april 2010

Tema neste gang

Helse, sunnhet, kropp og sjel

Trykk

Scanprint A/S

Forside

Foto: Mikkel Brink
Fødselsdag i Svanholm Storkollektiv

Holdninger og synspunkter som kommer til uttrykk i de enkelte artikler og innlegg, er forfatterene selv ansvarlige for. De er således ikke nødvendigvis uttrykk for redaksjonens synspunkter.

Pengevirke er trykt på RePrint papir, fremstilt av 50% resirkulerte fibre og 50% cellulosefibre. Papiret er Svane- og FSC merket.

Mixed Sources

Product group from well-managed forests and other controlled sources
www.fsc.org Cert no. SW-COC-001221
© 1996 Forest Stewardship Council

B-Economique

RETURADRESSE

Cultura Bank

Postboks 6800 St. Olavs plass

N-0130 Oslo

NORGE

P.P.

Lyst til å leve mer miljøvennlig?

For under 3 kroner i uka kan du abonnere på **Grønn Hverdag magasin - fullt av grønn inspirasjon!**

Kun 150,- for 5 nummer (ett år). Du kan også bestille gaveabonnement. Bestill på www.gronnhverdag.no/magasin eller post@gronnhverdag.no